

Kosmisk eindarkensla

Høvundurin er framúr kringur at seta fyrbrigdir saman, sum vanliga ikki verða samanborin, og hann hevur hugflog at flyta seg heim úr heimi. Jóanes Nielsen er eitt groteskt skald í ætt við bæði Rabelais og William Heinesen, og »Pentur« er eitt gott yrkingasavn, skrivar Jógvan Isaksen m. a. í ummælinum:

JÓGVAN ISAKSEN

Jóanes Nielsen: **Pentur**. Perma: Rannvá Mortensen. Mentunargrunnur Studentafelagsins 1998, 70 s. kr. 120

Fyri tjúgu árum síðani gav Jóanes Nielsen út sitt fyrsta yrkingasavn, »Trettandi mánaðin«, og legði tá lunnar undir eitt tað mest lisna ritverki í nýggjari føroysku skaldskapi. Fleiri yrkingasavn eru komin hesum á baki, somuleiðis stuttsøgur, greinasavn og tvær skaldsøgur. Og nú er tað setta yrkingasavnið, »Pentur«, komið.

Fleiri av teimum í »Pentum« eru tey somu sum í »Trettandi mánaðinum«, men drúgvri og snildisligari viðgjörd. Deyðin og Gud eru fastir tættir, og hvørin verður avnoktaður. Í fyrsta yrkingasavninum varð sagt: »Fær væl Gud / vit skulu klára okkara trupulleikar sjálvi«. Yrkjarin hevur ikki slept hesi stöðu, men í yrkingini »Telefonboks« letur hann pápan siga: »Ivin um, at Gud er til, segði hann, ger at eg ikki beini fyrri mær sjálvum«. Pápin er langt síðani deyður, og yrkjarin heitir á Gud: »Kom Gud, / ver hampilgur henda morgun, eg ráðaleysur leiti eftir

/ sporum, ið hvurva. Onkursvegna renna Gud og Deyðin saman, og yrkingin endar við, at eg ið kennir seg trygt, tá ið hann »gevr boðini um at strika mitt navn«. Seinni í savninum verður sagt um tann Gud, sum er farin at líkjast okkum: »Hann er ein Gudur uttan trúna. / Hann er mín Gudur«. Tær »kosmisku lógirnar« og Gud verða fataði sum eitt, og á tann hátt ber tað til at trúgva upp á Gud sum tilverugrundarlag og innasti kjarni.

»Telefonboks« er sum heild álvarsom og filosofisk, men deyðans embætismenn sleppa ikki undan spei, tá ið tað um tey sálaðu

verður sagt, at tey »fara sminkaði avstað. / Tey fara avstað í bili / sum var kirkjugarðurin eitt stórt parkeringspláss undir jørð«. Kanska var hetta eitt hugskot, tá ið tað ikki longur ber til at víðka um Nýggja Kirkjugarð?

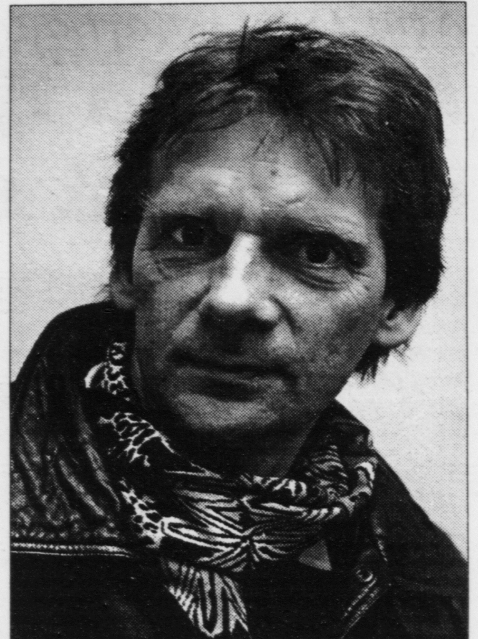
Lortur og látur

Í skaldsøguni »Páskaðnin« varð lorturin í hásetinum, alt tað niðanbelti, sum sambært russiska bókmentateoretikaran Mikhail Bakhtin punktast uppgegið álvarsemi. Í »Pentum« eru fleiri yrkingar, sum bera á hendan bógvín - t.d. »Køstaprefeturin« og »Krúnraða tær!« - meira óbeinleiðis og samtundis ákoyrandi er »Eitt herðaklapp til spottaran«. Líka so hátt, sum yrkjarin sigur seg elska sítt land, líka so ovursintur er hann inn á opportunistar og uppgjördan byttiskap: »Leingi lívi føroyska húgvuna. Eina fjøður í føroysku húgvuna, / eina bumbu í føroysku húgvuna, eina pinku evarska lífta / føroyska húgvu til pillhøvdíð. Og yrkingin endar: »Leingi lívi supernormali føroyingurin á veg til himmals / við eini propell í føroysku húgvuni«.

Í somu yrking verður sagt, at Føroyar eru reyvarholið í kongarikinum, og tiskil »Hvørja ferð eg klóri mær í reyvini, hugsi eg um Føroyar«. Hvi ikki? Sum yrkingin lýsir 80'ini, fert tú í hvussu er ikki at hugsa um føðilandið, tá ið tú klórar tær í høvdinum.

Tað er úr lortinum, úr tí niðurundirkomna, at lív og list vaksa. Í tí longu »Rolling Stones« sprettur hesin tónleikabólkur og teirra blues úr eyðmýktum kenslum í tí afturútsiglað heimseldinum. Yrkjarin vil vera við, at buðu teir í Havn, so var Mick Jagger kanska endaður »sum ein gronutur kontrollur / í Havnar Bio, / og Bill Wymann sjáforur hjá Keypsamtøkuni«. Havnin er nevniliga alt ov lítið dálkað: »Okkara býur luktaði ov nógv av reinum vesum, / av reinari trúgv«. Tað er greiðliga ikki av tilvild, at motto hjá føroyska høvudsstaðnum er: *Havnin skal skína*.

Seinni broytast Stones og gerast samfelagsstúðlar, men tað vóru kortini teir, sum fingi Havnina at darra av frígerandi blues. Móti endanum í somu yrking standa hesar reglur: »Tað

Nýggjasta yrkingarsavnið hjá Jóanes Nielsen, sum Jógvan Isaksen ummælir, kallast **Pentur**

mest illgrunaverða yvirhøvur / ein flennandi menniskja. / Tá uppløysist ein heilur heimur«. Hóast tað er ivasamt, um Jóanes Nielsen brúkar hesar orðingar í Bakhtinskari merking, so ger hesin í sínum verkum vart við, at tað er einki, sum valdsharrar ræðast meira enn láturin. Tá ið hann hoyrist, hava teir ikki fullkomið tamarhald á fólkinum. Samstundis hava tey kúgaðu altíð havt láturin sum vápn ímóti kúgarunum, sum tiskil aldrin kunnu kenna seg tryggjar. Hetta er annars eisini eitt tematiskt rák í skaldskapinum hjá William Heinesen.

Tað kvetta sambandið

Tann týðningarmesti snúningsdepilin í »Pentum« er umframt Gud og Deyðan - »pabba«, sum ferð eftir ferð kemur undan kavi. Í savninum »Tjórðu plankarnir stevna inn í dreymin« frá 1985 stendur yrkingin »Gravskrift«, sum er um pápan og saknin eftir hann. Í nýggjasta savninum er eingin yrking bara ognad pápanum, men hann kemur fyrri í fleiri av teimum, er sum ein undirstreymur í stórum parti av tekstunum, og viðhvørt hevur hann høvuðsleiklutin eitt ørindi ella bæði tvey. Undir Íslandi ber skiparin eg num boðini, at pápin er deyður, og hann ger hesa niðurstøðu: »Ikki fyrr enn tú missir teg sjálvan burtur, / byrjar tú at hóma, hvør ið tú ert«. Við pápanum hevur frásøgumaðurin mist ein fittan part av sínum grundarlagi og helvtina av sínum uppruna.

»Pentur« leggur fyrri við at tosa um deyðan - »eg veit ikki, hvar eg fari, tá eg doygi« - og endar við hesi vøkru lívsjáltandi samantatani av tilveruni: »Lívið er júst tað, sum tað er. / Og eitt lítið sindur aftrat«. William Heinesen reanur tær aftur í hug. Seinasta søgu-

savnið hjá honum, »Laterna Magica« frá 1985, hevur eisini deyðan sum drívmegi. Lagt verður fyrri við at tosa um ferjumannin Karon, sum bíðar niðri á brúnni, meðan endasøgan er eitt eldgos av dionysiskari lívskraft. Lív og deyði gera eina ringrás og tít persónligi deyði fær ikki alt at steðga upp. Lívið heldur fram.

Seinasta yrkingasavnið hjá Jóanes Nielsen er merkt av stórari lívskenslu, eini nærum William Heinesenski kosmiskari eindarkenslu, har vit øll eiga lut í ævinleikanum, og eingin er forðgmur. Uttan kanska kraddararnir. Hóast bersagnar politiskar yrkingar ikki tróta, so kennist savnið ógvuliga persónligt, yrkjarin setir allatíðina seg sjálvan í veð. Jú meira persónligur og medmenniskjaligur yrkjarin gerst, jú meira internationalur er hann, jú meira beinleiðis politiskur, jú meira ger heimakúgvinn vart við seg. Hans Magnus Enzensberger sigur einastaðni, at tann politiska uppgávan hjá yrkingini er at seta seg upp ímóti øllum politiskum uppgávum. Vart skal gerast við, at hetta verður sagt av einum stak politiskum yrkjarara.

Yrkjarnar í »Pentum« eru á tremur av lívi og lagnum, summar av teimum eru eisini bæði fúlar og grovar - og rokaðar við lívshugi. »Upp í lógvan av halleluja« endar við rakstrarrópinum: »Fisudyrkarar um! allan heim: / standið saman!« Jóanes Nielsen vágur, har onnur aftra seg.

Høvundurin er framúr kringur at seta fyrbrigdir saman, sum vanliga ikki verða samanborin, og hann hevur hugflog at flyta seg heim úr heimi. Jóanes Nielsen er eitt groteskt skald í ætt við bæði Rabelais og William Heinesen, og »Pentur« er eitt gott yrkingasavn.

JÓANES NIELSEN
PENTUR

MENTUNARGRUNNUR STUDENTAFELAGSINS